

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Ecologische voortoets

Bezoekerscentrum Steengroeve Winterswijk

Gemeente Winterswijk

Datum: 22 mei 2023

Projectnummer: 200335

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Beschrijving huidige situatie	3
1.3	Toekomstige situatie	4
2	Wettelijk kader	6
2.1	Natura 2000-gebieden	6
2.2	Procedure	6
2.3	Significant	7
2.4	Cumulatie	9
2.5	Referentiesituatie	10
2.6	Externe werking	10
2.7	Beheerplannen	10
2.8	Kritische Depositiewaarde (KDW)	10
3	Methode	12
4	Resultaat	13
4.1	Natura 2000-gebied Willinks Weust	13
4.2	Verstoring door verzuring en vermesting	14
4.3	Overige storingsfactoren	15
4.4	Cumulatietoets	19
5	Discussie en conclusie	21
5.1	Bij stikstofdepositie een voortoets of een passende beoordeling?	21
5.2	Significante gevolgen?	21
	Geraadpleegde bronnen	22

Bijlage 1: storingsfactoren

Bijlage 2: Natura 2000-gebied Willinks Weust

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

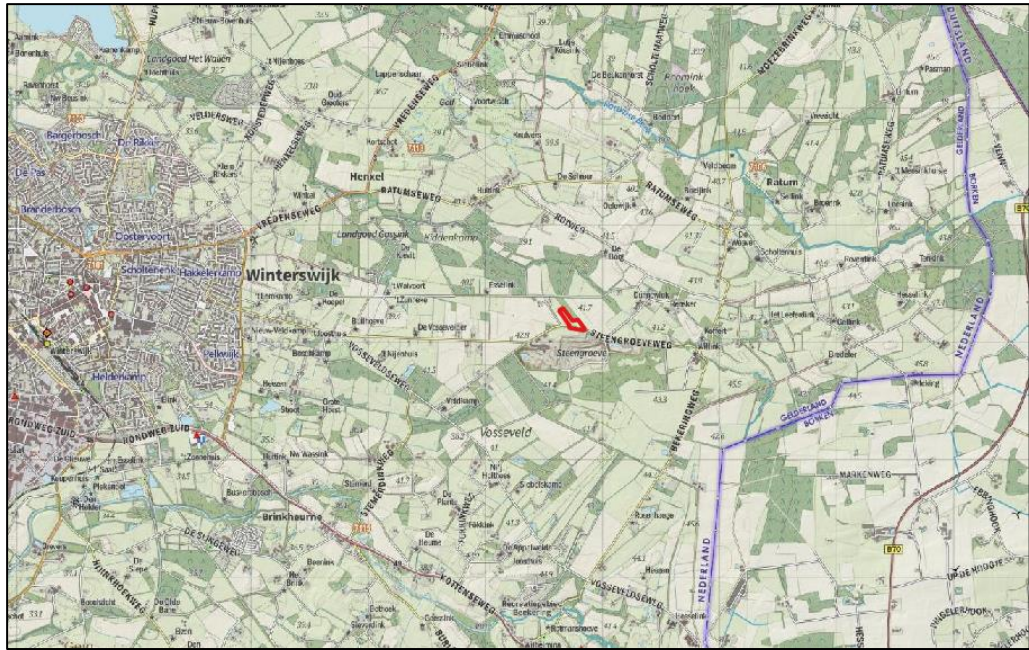
In het buitengebied van Winterswijk ligt aan de Steengroeveweg een steengroeve. Het voornemen bestaat om aan de rand van deze steengroeve een bezoekerscentrum te realiseren. Voor de ontwikkeling is het nodig een nieuw bestemmingsplan op te stellen. Voor de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan is het noodzakelijk dat de haalbaarheid ervan wordt aangetoond. Er dient daarom vanuit de ecologie onderzocht te worden of met de ruimtelijke ontwikkelingen die het plan toestaat sprake is van overtreding van de geldende natuurwet- en regelgeving.

De beoogde locatie van het bezoekerscentrum ligt op circa 200 meter van Natura 2000-gebied Willinks Weust. Om de gevolgen van bezoekerscentrum op dit Natura 2000-gebied te onderzoeken is deze ecologische voortoets opgesteld.

In **hoofdstuk 2** beschrijven we het wettelijk kader van deze toets, waar onder meer informatie gegeven wordt over Natura 2000 gebieden, instandhoudingsdoelstellingen, het begrip significantie en de inhoud van een ecologische voortoets. In **hoofdstuk 3** beschrijven we de gevolgde methode, waarna in **hoofdstuk 4** de resultaten volgen. In **hoofdstuk 5** volgen een discussie en de conclusies van het onderzoek.

1.2 Beschrijving huidige situatie

Het plangebied bevindt zich in de gemeente Winterswijk, provincie Gelderland, aan de Steengroeveweg. De ruimere omgeving bestaat uit een half open landschap, met bosjes, weilanden, akkers en bomenrijen. De bebouwde kom van Winterswijk ligt circa 2,5 kilometer ten westen van het plangebied. Direct ten zuiden van het plangebied liggen de Steengroeveweg en de steengroeve. Aan de noordkant ligt een langgerekt bosje en in de directe omgeving liggen houtwallen, weilanden en akkers.

Topografische kaart met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: PDOK. Bewerking: SAB.

Luchtfoto met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: PDOK. Bewerking: SAB.

1.3 Toekomstige situatie

In de toekomstige situatie zal een bezoekerscentrum met parkeergelegenheid zijn gerealiseerd. Een definitieve inrichtingsschets is momenteel nog niet beschikbaar. Wel is duidelijk dat er een gebouw komt met een footprint van circa 500 m², twee verdiepingen en een bruto vloeroppervlak van 1.000 m². Daarnaast zullen waarschijnlijk nog twee gebouwtjes worden gebouwd, wordt waarschijnlijk een educatieve tuin aangelegd en worden circa 40 parkeerplaatsen gerealiseerd. Hiervoor wordt een klein ge-

bouwtje gesloopt, wordt een weg verlegd en zal ook een greppel worden gedempt/
verlegd.

Impressie van de toekomstige situatie. Bron: Maas Architecten, versie 17-9-2019.

2 Wettelijk kader

2.1 Natura 2000-gebieden

Op grond van artikel 2.1 van de Wet natuurbescherming kunnen natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna, door de Minister worden aangewezen ter uitvoering van de Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijn, de zogeheten Natura 2000-gebieden. Bij de aanwijzing van een Natura 2000-gebied worden voor het gebied instandhoudingsdoelstellingen voor te beschermen soorten en/ of habitats vastgesteld. Als een plan of project mogelijk negatieve gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied, vindt eerst een globale toetsing plaats, de ecologische voortoets genaamd. In de voortoets wordt bepaald of het plan of project, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van de desbetreffende Natura 2000-gebieden. Als uit de voortoets blijkt dat er zeker geen negatieve gevolgen zijn, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld, of geldt in het geval van een project geen vergunningplicht. Als de kans op significante gevolgen niet kan worden uitgesloten dan moet, conform artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming, een passende beoordeling worden gemaakt.

Voor alle Natura 2000-gebieden geldt verder, op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming, een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze gebieden. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor deze gebieden zoveel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht. Uit de Memorie van Toelichting blijkt, dat de Wet natuurbescherming, buiten de zorgplicht, al voldoende instrumenten bevat om schadelijke handelingen in Natura 2000-gebieden te beperken. Deze zorgplicht is daarmee primair bedoeld om de eigen verantwoordelijkheid vast te leggen, die een ieder heeft voor een zorgvuldige omgang met de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden.

2.2 Procedure

Om een indicatie te krijgen van mogelijke negatieve gevolgen van projecten en plannen vindt een toetsing in twee stappen plaats (Europese Commissie 2019, ECLI:NL:RVS:2020:212).

Eerst vindt een globale toetsing plaats; de voortoets of oriëntatiefase. Met deze voortoets wordt bepaald of een nadere evaluatie de moeite waard is (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 50). In deze voortoets moet daarbij beoordeeld worden of een plan of project, dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het Natura 2000-gebied, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen heeft voor dat gebied. Deze beoordeling dient plaats te vinden *op basis van objectieve gegevens* (ECLI:EU:C:2018:882). Blijkt uit deze objectieve gegevens dat een plan of project *waarschijnlijk* significante gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied, dan dient een passende beoordeling te worden opgesteld (ECLI:EU:C:2013:220, r.o. 28-30). Het begrip 'significant' is hierbij bedoeld om een minimumdrempel te bepalen. Plannen of projecten die geen *merkbare* gevolgen hebben hoeven niet passend beoordeeld te worden (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48). Bij

deze eerste toetsing of voortoets mogen mitigerende (verzachtende maatregelen) nog niet worden betrokken (Europese Commissie 2019).

Als in deze fase al duidelijk wordt dat er geen merkbare gevolgen zijn, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld, of geldt in het geval van een project geen vergunningplicht. Als uit de voortoets blijkt dat een negatief effect optreedt en het niet duidelijk is of het effect significant van aard is, dan treedt het voorzorgsbeginsel in werking. In dat geval moet ervan uitgegaan worden dat er sprake is van een significant effect.

Voor plannen of projecten waarvan het risico bestaat dat ze significante gevolgen hebben, vindt een tweede beoordeling plaats; de passende beoordeling. Bij deze beoordeling dient rekening gehouden te worden met de instandhoudingsdoelstellingen, conform artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming. Wanneer voor een bestemmingsplan een passende beoordeling wordt opgesteld, wordt een plan eveneens m.e.r.-plichtig¹. Wel bestaat er het voorstel, van de minister voor Milieu en Wonen, deze m.e.r.-plicht te laten vervallen voor kleine plannen².

Bij de passende beoordeling mogen de effecten van verzachtende of mitigerende maatregelen worden betrokken (Europese Commissie 2019). Blijkt uit de passende beoordeling dat er geen aantasting plaatsvindt van de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, dan kan het betreffende plan worden vastgesteld of kan voor de projecten door gedeputeerde staten een vergunning worden verleend. In bepaalde gevallen kan, ondanks dat uit de passende beoordeling blijkt dat aantasting van de natuurlijke kenmerken mogelijk is, een plan toch worden vastgesteld of kan een vergunning toch worden verleend. Er dient dan te worden voldaan aan de zogeheten ADC criteria. De ADC criteria houden in: i) dat er geen alternatieve oplossingen zijn, ii) dat er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang en iii) dat de nodige compenserende maatregelen worden getroffen.

2.3 Significant

Zoals hierboven beschreven, dient in de voortoetsfase beoordeeld te worden of een plan of project *significante* gevolgen heeft. Voor plannen en projecten die mogelijk een significant gevolg hebben, dient vervolgens een passende beoordeling opgesteld te worden. Maar wat wordt hier bedoeld met het begrip 'significant'?

Een definitie van het begrip significant is niet opgenomen in de Habitatrichtlijn of de Wet natuurbescherming. De interpretatie van dit begrip is aan het Europese Hof van Justitie voorbehouden (Steunpunt Natura 2000 2010). Uit de overwegingen van Advocaat Generaal Sharpston (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48) blijkt dat het begrip 'significant' bedoeld is om een minimumdrempel te bepalen. "*Indien namelijk alle plannen of projecten die enig gevolg zouden kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied passend beoordeeld zouden moeten worden, bestond het gevaar dat alle activiteiten op of nabij het gebied wegens overdreven wetgevingsijver onmogelijk werden.*", zo geeft Sharpston aan. Voor activiteiten die enig gevolg hebben voor een Natura 2000-gebied

¹ Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001, welke plicht in de Nederlandse wetgeving is verankerd in artikel 7.2a van de Wet milieubeheer.

² Stb. 27 november 2019. Nr. 64808.

dient dus niet noodzakelijkerwijs een passende beoordeling opgesteld te worden, maar het gevolg dient een bepaalde minimumdrempel te overschrijden.

Maar hoe hoog is die minimumdrempel dan?

In de uitspraak over de kokkelvisserij geeft het Hof van Justitie een nadere duiding van het begrip significant (ECLI:EU:C:2004:482, r.o. 48): *“een plan of project dat de instandhoudingsdoelstellingen van het betrokken gebied in gevaar dreigt te brengen, noodzakelijkerwijs moet worden beschouwd als een plan of project dat significante gevolgen kan hebben voor het betrokken gebied. In het kader van de inschatting van de effecten die dit plan of project kan hebben, moet de significantie van die gevolgen met name worden beoordeeld in het licht van de specifieke milieukeurmerken en omstandigheden van het gebied waarop het plan of project betrekking heeft”*.

Uit deze uitspraak volgt dat ‘significantie’ beoordeeld moet worden in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen die gelden voor de aangewezen habitats en soorten. Deze instandhoudingsdoelstellingen zijn in verschillende termen beschreven, zoals oppervlakte of omvang en kwaliteit van een leefgebied. Daarbij geldt dat wanneer een plan of project de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar dreigt te brengen, dat dit een plan of project is met significante gevolgen.

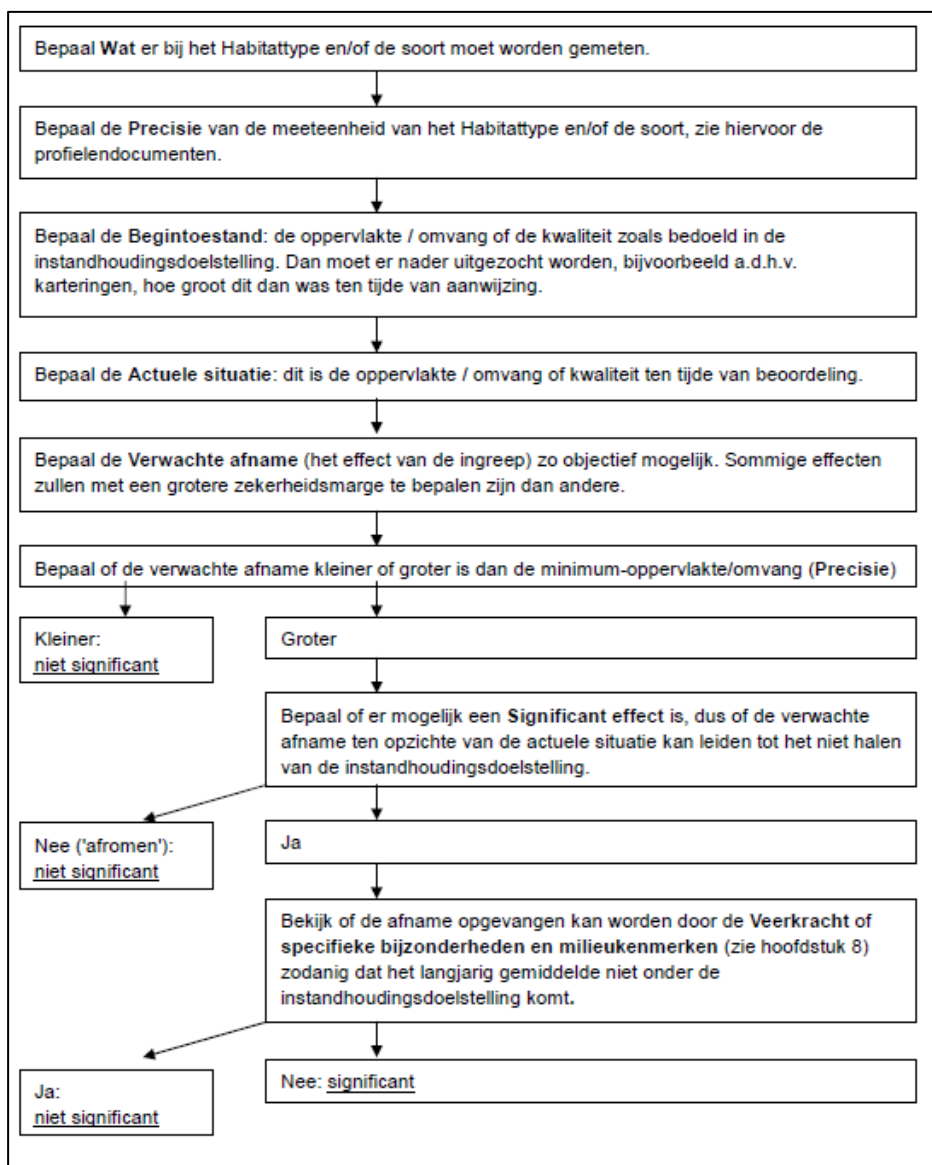
Verder wordt in dezelfde uitspraak van het Hof van Justitie over de kokkelvisserij de suggestie gewekt dat het begrip significant omschreven kan worden met het woord ‘aanzienlijk’. Bij rechtsoverweging 42 van deze uitspraak vergelijkt het Hof het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn artikel 6.3 met die van de richtlijn voor de Milieu-effectbeoordeling (richtlijn 85/337) en stelt dan: *“Met betrekking tot artikel 2, lid 1, van richtlijn 85/337, waarvan de formulering in wezen gelijk is aan die van artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn, namelijk dat „de lidstaten [...] de nodige maatregelen [treffen] om te verzekeren dat, voordat een vergunning wordt verleend, de projecten die een aanzienlijk milieueffect kunnen hebben [...] worden onderworpen aan een beoordeling van die effecten”, heeft het Hof geoordeeld dat dit projecten zijn die aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben”*.

Dat met significante gevolgen aanzienlijke gevolgen bedoeld lijken te worden, blijkt ook zijdelings uit paragraaf 4.5.3 van het interpretatiedocument van de Europese Commissie over de Habitatrichtlijn (Europese Commissie 2019), wanneer cumulatieve effecten worden besproken. De tekst in deze paragraaf luidt: *“Een reeks van gevolgen die op zichzelf beperkt zijn, kunnen in combinatie met elkaar significant zijn. Het Hof heeft erop gewezen dat „wanneer het cumulatieve effect van projecten buiten beschouwing wordt gelaten, zulks in de praktijk tot gevolg heeft dat alle projecten van een bepaald type aan de beoordelingsverplichting kunnen worden onttrokken, hoewel zij tezamen een aanzienlijk milieueffect kunnen hebben”*

Een meer werkbare omschrijving van het begrip significant volgt uit de overweging van Advocaat Generaal Sharpston (ECLI:EU:C:2012:743, r.o. 48): *“Het vereiste dat de bedoelde gevolgen ‘significant’ zijn, beoogt een minimumdrempel te bepalen. Plannen of projecten die geen merkbare gevolgen voor het gebied hebben vallen erbuiten.”*

De gevolgen van een storingsfactor zijn dus significant als ze merkbaar zijn, zo valt op te maken uit zijn conclusie. Dit merkbare vormt ook de basis voor beoordeling van ge-

volgen in de 'Leidraad Bepaling Significantie' dat door de Nederlandse overheid werd opgesteld (Steunpunt Natura 2000 2010). In deze leidraad is een gevolg significant als het gevolg *meetbaar* is. Het volgende doorloopschema uit deze leidraad geeft de benodigde stappen weer bij het bepalen van significantie.

Schema bepaling significantie. Bron: Steunpunt Natura 2000 (2010).

2.4 Cumulatie

In voorliggende toets wordt beoordeeld of het plan *afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten* significante gevolgen kan hebben. Maar welke plannen of projecten dienen precies betrokken te worden bij deze beoordeling?

Uit jurisprudentie blijkt dat onzekere toekomstige gebeurtenissen en reeds voltooide plannen en projecten niet meegenomen hoeven te worden bij de beoordeling van cumulatieve gevolgen (ECLI:NL:RVS:2009:BK5864). Afgeronde plannen en projecten maken gewoonlijk deel uit van de uitgangssituatie van het gebied (Europese Commissie 2019). Wel meegenomen moeten worden de projecten waarvoor een vergunning

is verleend, maar die nog niet zijn gerealiseerd. Andere (ontwerp-) bestemmingsplannen kunnen buiten beschouwing worden gelaten, omdat voor de verwezenlijking van daarin opgenomen projecten in de toekomst nog nadere besluitvorming in het kader van de Wet natuurbescherming moet plaatsvinden (ECLI:NL:RVS:2014:1312).

2.5 Referentiesituatie

Uit jurisprudentie blijkt dat voor plannen de referentiesituatie ten opzichte waarvan goetst moet worden de bestaande feitelijke en planologische legale situatie ten tijde van de vaststelling van het plan is. De Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State merkt daarbij op dat het bij het bepalen van de referentiesituatie niet van belang is of het feitelijk, planologisch legale gebruik ten tijde van de vaststelling van het nieuwe bestemmingsplan ook milieurechtelijk legaal is. Evenmin is van belang of voor dit gebruik een omgevingsvergunning bouwen is verleend (bijvoorbeeld ECLI:NL:RVS:2016:1515 en ECLI:NL:RVS:2017:298).

2.6 Externe werking

Niet alleen activiteiten en plannen in een Natura 2000-gebied hebben invloed op de staat van instandhouding van het gebied, ook activiteiten buiten het gebied kunnen de natuurwaarden in een gebied beïnvloeden. Dit wordt "externe werking" genoemd. Er bestaat geen ruimtelijke grens voor externe werking: bepalend zijn de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in het Natura 2000-gebied, ongeacht de afstand tot het beschermde gebied.

2.7 Beheerplannen

Voor alle Natura 2000-gebieden moet een beheerplan worden opgesteld met alle betrokken partijen die een natuur- of ander belang vertegenwoordigen in het gebied. Het beheerplan werkt de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied verder uit in ruimte en tijd. Het beschrijft de resultaten die bereikt dienen te worden om het behoud of het herstel van deze natuurlijke habitats en soorten mogelijk te maken. Het beheerplan geeft een overzicht op hoofdlijnen van instandhoudingsmaatregelen, die in de planperiode genomen moeten worden om de beoogde resultaten te behalen. Ten slotte gaat het beheerplan in op bestaand gebruik en geeft inzicht hoe met externe werking omgegaan moet worden. Beheerplannen hebben een looptijd van maximaal zes jaar.

2.8 Kritische Depositiewaarde (KDW)

Voor de habitattypen en leefgebieden waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden in Natura 2000-gebieden zijn kritische depositiewaarden (KDW) voor stikstofdepositie vastgesteld. Deze KDW zijn bepaald op basis van de waarden in wetenschappelijke literatuur, op basis van veldexperimenten en op basis van modeluitkomsten (Bobbink en Hettelingh 2011). Wanneer in een Natura 2000-gebied de totale depositie de KDW van een vegetatie overschrijdt, bestaat het risico dat deze depositie de kwaliteit van

deze vegetatie significant aantast, als gevolg van de verzurende en/of vermestende invloed (Van Dobben et al. 2012, Van Dobben 2020).

Een overschrijding van de KDW door de achtergronddepositie betekent niet dat iedere extra depositie op voorhand een significant gevolg heeft. Het betekent uitsluitend dat de mogelijkheid van een significante aantasting dan niet zonder meer afwezig is (ECLI:NL:RVS:2012:BY7360). De gevolgen van een extra depositie dienen in dat geval te worden onderzocht; in eerste instantie in een voortoets. Als daaruit volgt dat significant negatieve gevolgen niet op voorhand kunnen worden uitgesloten dan dient een passende beoordeling te worden gemaakt (ECLI:NL:RVS:2020:212 of ECLI:NL:RVS:2020:1125). Blijken in de voortoets de gevolgen niet merkbaar of meetbaar, dan is een passende beoordeling niet nodig, zoals bevestigd door uitspraken van de Raad van State (bijvoorbeeld ECLI:NL:RVS:2015:3206, ECLI:NL:RVS:2016:866, ECLI:NL:RVS:2020:1110).

3 Methode

De voortoets bestaat uit een bureaustudie en werd opgezet overeenkomstig aanwijzingen voor de toetsing in de oriëntatiefase (BIJ12 2021, Provincie Gelderland 2011). Als eerste werd voor het onderzoek, op basis van informatie van de opdrachtgever, het plangebied in beeld gebracht en werden de toekomstige ontwikkelingen beschreven. Daarna werd de afstand tot Natura 2000-gebieden in de omgeving bepaald. Hiervoor werden websites van de provincie en van de Rijksoverheid geraadpleegd, waarin de ligging van Natura 2000-gebieden is weergegeven. Vervolgens werd nagegaan welke instandhoudingsdoelstellingen gelden in nabij gelegen Natura 2000-gebieden. Hiervoor werd de website synbiosys.alterra.nl/natura2000 geraadpleegd, waar per Natura 2000-gebied onder meer instandhoudingsdoelstellingen zijn weergegeven en het aanwijzingsbesluit kan worden gevonden. Om te bepalen waar binnen een Natura 2000-gebied doelsoorten aanwezig zijn werd onder meer het Natura 2000-beheerplan geraadpleegd.

Vervolgens is een verkenning uitgevoerd naar de kans dat de voorgenomen ontwikkeling leidt tot negatieve gevolgen op instandhoudingsdoelstellingen. De gevoeligheid van soorten en habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden kan per storingsfactor bekeken worden voor deze specifieke situatie. Er worden in deze toetsing 19 mogelijke storingsfactoren op soorten en habitats onderscheiden. Het volgende overzicht toont deze storingsfactoren. Een uitgebreide toelichting bij deze factoren staat in bijlage 2.

1. Oppervlakteverlies	11. Verandering overstromingsfrequentie
2. Versnippering	12. Verandering dynamiek substraat
3. Verzuring door stikstof uit de lucht	13. Verstoring door geluid
4. Vermesting door stikstof uit de lucht	14. Verstoring door licht
5. Verzoeting	15. Verstoring door trilling
6. Verzilting	16. Optische verstoring
7. Verontreiniging	17. Verstoring door mechanische effecten
8. Verdroging	18. Verandering in populatiedynamiek
9. Vernatting	19. Bewuste verandering soortensamenstelling
10. Verandering stroomsnelheid	

Mogelijke storingsfactoren op soorten en habitats; zie bijlage 2 voor een toelichting

Per storingsfactor is, op basis van de gegevens van de Rijksoverheid, beschikbare (wetenschappelijke) literatuur en een deskundigenoordeel bepaald of het plan negatieve gevolgen kan hebben en in welke mate. Nadat het eerste conceptrapport gereed was, is dit beoordeeld op inhoud en vorm door een deskundig collega. Het commentaar is vervolgens besproken en verwerkt, om zo tot een eensluidend advies te komen.

4 Resultaat

4.1 Natura 2000-gebied Willinks Weust

4.1.1 Ligging ten opzichte van Natura 2000-gebied

Het plangebied ligt niet in een gebied dat in het kader van de Wet natuurbescherming is aangewezen maar ligt op circa 200 meter ten noorden van Natura 2000-gebied Willinks Weust. Andere Natura 2000-gebieden liggen op meer dan 5 kilometer van het plangebied. Navolgende tabel geeft een overzicht van Natura 2000-gebieden in de omgeving, voor wat betreft afstand, ligging en aanwijzing als Habitatrictlijn- of Vogelrichtlijngebied.

Tabel met overzicht van Natura 2000-gebieden binnen een straal van circa 10 kilometer rondom het plangebied. De tweede kolom geeft aan of het Natura 2000-gebied aangewezen is als Habitatrictlijngebied (HR), Vogelrichtlijngebied (VR) of als beiden (VHR). Als in deze kolom bij een gebied meerdere opties staan vermeld, zijn gedeeltes van het gebied als zodanig aangewezen.

Natura 2000-gebied	VR, HR, VHR	Afstand [km]
1 Willinks Weust	HR	0,2
2 Bekkendelle	HR	5,7
3 Burlo-Vardingholter Venn und Entenschlatt	HR	6,5
4 Berkel	HR	6,6
5 Korenburgerveen	HR	7,5
6 Vogelschutzgebiet Moore und Heiden des westlichen Münsterlandes	VR	8,6
7 Zwillbrocker Venn und Ellewicker Feld	VHR	8,7

Globale ligging van het plangebied (rood omkaderd) ten opzichte van Natura 2000-gebied Willinks Weust (geelgroen vlak). Bron: Provincie Gelderland. Bewerking: SAB.

4.1.2 Instandhoudingsdoelstellingen

In bijlage 2 staat een gebiedsbeschrijving en staat de tabel met de instandhoudingsdoelstellingen. Willinks Weust is in 2013 aangewezen als Habitatrictlijngebied. De kalkrijke, plaatselijk vochtige en gevarieerde bodem in het gebied zorgt voor de aanwezigheid van soortenrijke grasland- en bosvegetaties met een groot aantal zeldzame plantensoorten. Het gebied is dan ook aangewezen voor de instandhouding van diverse grasland- en bostypen. Ook is het gebied aangewezen voor één doelsoort, de kamsalamander.

4.2 Verstoring door verzuring en vermesting

4.2.1 Inleiding

Stikstof kan tot meerdere kilometers van de bron neerslaan en zo stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden verstoren, door de verzurende en vermestende werking die dit heeft. Met behulp van het rekeninstrument AERIUS-Calculator, dat hiervoor speciaal ontwikkeld is door de Rijksoverheid, kan een inschatting worden gemaakt van mogelijke gevolgen van extra stikstofdepositie op beschermde natuurwaarden in Natura 2000-gebieden.

4.2.2 Beoordeling

In de huidige situatie is uit het plangebied geen stikstofemissie te verwachten. In de toekomstige situatie zal het bezoekerscentrum verkeer aantrekken. Dit gemotoriseerde verkeer stoot stikstof uit. Om te bepalen of de toegenomen stikstofemissie ook leidt tot depositie op Natura 2000-gebied zijn stikstofberekeningen uitgevoerd met Aeriuss-Calculator (versie 2022.1, release op 26 januari 2023, versie op 6 april 2023).

In een separaat onderzoek stikstofdepositie³ zijn de effecten van de aanleg- en gebruiksfase van de ontwikkeling op Natura 2000 onderzocht. Uit de uitgevoerde berekeningen blijkt dat er geen resultaten zijn voor de projectberekening en situatieberekening onder het Wnb registratieset. Daarmee kunnen significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden worden uitgesloten. Uit de uitgevoerde berekeningen blijkt dat er geen rekenresultaten hoger dan 0,00 mol stikstof/ha/j op de geplaatste rekenpunten op Duitse Natura 2000-gebieden zijn. Er zijn daardoor geen nadelige milieueffecten te verwachten op Duitse Natura 2000-gebieden in de gebruiksfase. Aan de hand van deze resultaten zijn significant negatieve effecten op Natura 2000 uit te sluiten.

³ SAB (2023). Onderzoek stikstofdepositie Winterswijk, Steengroeve bezoekerscentrum. Projectnummer: 200335.02. 22 mei 2023.

4.3 Overige storingsfactoren

Oppervlakteverlies

Kenmerk: *Afname beschikbaar oppervlak leefgebied soorten en/of habitattypen.*

Beoordeling: Het plangebied ligt niet binnen Natura 2000-gebied maar ligt er op circa 200 meter ten noordwesten vandaan. Van afname van oppervlak van een habitatype of leefgebied kan daardoor geen sprake zijn.

Versnippering

Kenmerk: *Van versnippering is sprake bij het uiteenvallen van het leefgebied van soorten.*

Beoordeling: Binnen het Natura 2000-gebied is leefgebied van de kamsalamander aanwezig. Doordat het plangebied niet binnen het Natura 2000-gebied ligt, zal het geen versnipperende werking hebben op dit leefgebied.

Verzoeting

Kenmerk: *Verzoeting treedt op als het chloridegehalte in het water afneemt, en niet meer geschikt is voor de beoogde zoute of brakke natuurtypen.*

Beoordeling: De habitattypen en doelsoort waarvoor het gebied Willinks Weust is aangewezen zijn niet gebonden aan een zout of brak milieu, maar zijn afhankelijk van zoet water. Verstoring als gevolg van verzoeting kan dan ook niet optreden.

Verziltting

Kenmerk: *Verziltting betreft de ophoping van oplosbare zouten (kalium, natrium, magnesium, calcium) in bodems en wateren. In wateren komt verziltting over het gehele spectrum tussen zoet (<200 mg Cl/l) en zeer zout (> 30.000 mg Cl/l) voor en is dus niet beperkt tot zoet en brak water. Activiteiten die leiden tot verdroging, kunnen indirect leiden tot verziltting.*

Beoordeling: De habitattypen binnen het Natura 2000-gebied zijn zeer gevoelig voor verziltting. Ook een verdroging kan indirect verziltting veroorzaken. Het plan leidt niet tot een toename van grondwateronttrekking. Wel wordt in het plangebied verharding aangebracht. Echter, het water dat op deze verharding valt zal ter plaatse in de bodem kunnen infiltreren. De hoeveelheid neerslag die in de bodem kan infiltreren zal daardoor niet afnemen. Doordat een verdrogend effect niet te verwachten is, zal van een significant negatief gevolg door verziltting geen sprake zijn.

Verontreiniging

Kenmerk: *Er is sprake van verontreiniging als er verhoogde concentraties van stoffen in een gebied voorkomen, welke stoffen onder natuurlijke omstandigheden niet of in zeer lage concentraties aanwezig zijn. Bij verontreiniging is sprake van een zeer brede groep van ecosysteem/gebiedsvreemde stoffen: organische verbindingen, zware metalen, schadelijke stoffen die ontstaan door verbranding of productieprocessen, straling (radioactief en niet radioactief), geneesmiddelen, endocrien werkende stoffen etc. Deze stoffen werken in op de bodem, grondwater, lucht.*

Beoordeling: Het plan staat geen verontreinigende activiteiten toe en van het gebruik van het bezoekerscentrum zijn geen verontreinigingen te verwachten. Van verontreiniging van bodem of water zal dan ook geen sprake zijn.

Verdroging

Kenmerk: *Verdroging uit zich in lagere grondwaterstanden en/of afnemende kwel. De actuele grondwaterstand is zo lager dan de gewenste/benodigde grondwaterstand.*

Beoordeling: Zoals hierboven bij 'verzilting' reeds beschreven, is van het plan geen verdrogend effect te verwachten. Het plan leidt niet tot een toename van de grondwateronttrekking en ook is als gevolg van het plan geen afname van de infiltratie van regenwater in het plangebied te verwachten. Negatieve gevolgen door verdroging zijn uitgesloten.

Vernatting

Kenmerk: *Vernatting manifesteert zich in hogere grondwaterstanden en/of toenemende kwel veroorzaakt door menselijk handelen.*

Beoordeling: In het Natura 2000-gebied vormt momenteel verdroging juist een knelpunt (RVO 2017), zodat van vernatting geen negatieve effecten te verwachten zijn op instandhoudingsdoelstellingen. Het plan ziet daarbij niet toe op werkzaamheden die zouden kunnen leiden tot vernatting.

Verandering stroomsnelheid

Kenmerk: *Verandering van stroomsnelheid van beken en rivieren kan optreden door menselijke ingrepen zoals plaatsen van stuwen, kanaliseren of weer laten meanderen.*

Beoordeling: Met het plan worden geen ingrepen in het water van rivieren of beken mogelijk gemaakt. Van verandering van stroomsnelheid is geen sprake.

Verandering overstromingsfrequentie

Kenmerk: *De duur en/of frequentie van de overstroming van beken en rivieren verandert door menselijke activiteiten.*

Beoordeling: Het plangebied ligt niet nabij een rivier of beek die overstroomt. Als gevolg van het plan worden geen bouwwerken of structuren geplaatst die een invloed kunnen hebben op de overstromingsfrequentie. Een verandering van overstromingsfrequentie treedt als gevolg van het plan niet op.

Verandering dynamiek substraat

Kenmerk: *Er treedt een verandering op in de bodemdichtheid of bodemsamenstelling van terrestrische of aquatische systemen, bijvoorbeeld door aanslibbing of verstuiving.*

Beoordeling: Deze verstoring kan optreden in bijvoorbeeld duingebieden, het wadengebied of bij stuifzanden. Het plan staat geen activiteiten toe die zorgen voor processen als verstuing of aanslibbing van substraat. Derhalve is geen sprake van verandering van het dynamiek van het substraat.

Verstoring door geluid

Kenmerk: *Verstoring door onnatuurlijke geluidsbronnen; permanent zoals geluid van wegverkeer dan wel tijdelijk zoals geluidsbelasting bij evenementen. Geluid is een hoorbare trilling, gekenmerkt door geluidsdruk en frequentie.*

Beoordeling: In de gebruiksfase zal het plan leiden tot meer mensen in het plangebied. Geluid is daarbij vooral te verwachten van pratende of roepende mensen en van auto's die parkeren en aan komen rijden of weer weg rijden. In de bouwfase zouden werkzaamheden tijdelijk tot meer geluid kunnen leiden. De beschermde habitattypen zelf zijn niet gevoelig voor verstoring door geluid en ook van de kamsalamander kan worden aangenomen dat deze ongevoelig is voor verstoring door geluid (Arcadis 2014). Omdat de habitattypen en de doelsoort waarvoor instandhoudingsdoelstellin-

gen gelden niet gevoelig zijn voor verstoring door geluid, zijn significant negatieve gevolgen uitgesloten.

Verstoring door licht

Kenmerk: *Verstoring door kunstmatige lichtbronnen, zoals licht uit woonwijken, industrieterreinen en glastuinbouw.*

Beoordeling: Mogelijk wordt als onderdeel van het plan enige verlichting aangebracht bij het bezoekerscentrum. Ook is het mogelijk dat bij de aanlegwerkzaamheden tijdelijk verlichting wordt gebruikt. De afstand tot waar licht soorten kan verstoren is afhankelijk van de hoogte van de lichtbron. Als onderdeel van het plan vinden vooral werkzaamheden op maaiveldniveau plaats. Hoge bebouwing wordt niet gerealiseerd als onderdeel van het plan. Het is daarom niet te verwachten, dat eventuele verlichting die aangebracht zal worden bij het toekomstige bezoekerscentrum, op een hoogte groter dan 20 meter geplaatst zal worden. Voor verlichting op een hoogte van 20 meter geldt als verstoringsafstand 100 meter (Arcadis 2014). Het plangebied ligt op circa 200 meter van het Natura 2000-gebied. Daarbij wordt het plangebied van het Natura 2000-gebied gescheiden door opgaande begroeiing. Het is daarom uitgesloten dat eventuele toekomstige verlichting in het plangebied zal kunnen leiden tot verstoring van het Natura 2000-gebied.

Verstoring door trilling

Kenmerk: *Er is sprake van trillingen in bodem en water als dergelijke trillingen door menselijke activiteiten veroorzaakt worden, zoals bij boren, heien en draaien van rotorbladen.*

Beoordeling: Verstoring door trilling en geluid gaan vaak samen. De beoordeling van deze verstoring sluit aan bij de beoordeling van verstoring door geluid (zie hierboven). De activiteiten die het plan mogelijk maakt zullen waarschijnlijk leiden tot beperkt geluid en daarbij trilling vanuit het plangebied. Omdat het plangebied op meer dan 200 meter van het Natura 2000-gebied is gelegen, zijn effecten op de kamsalamander of habitattypen uitgesloten.

Optische verstoring

Kenmerk: *Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in het natuurlijke systeem.*

Beoordeling: In het plangebied zelf zijn geen habitattypen aanwezig en de activiteiten die het plan mogelijk maakt vinden plaats op ruime afstand van het Natura 2000-gebied. De ontwikkeling trekt wel meer mensen naar de omgeving van het Natura 2000-gebied. Het Natura 2000-gebied is echter maar heel beperkt toegankelijk waarbij mensen op de paden moeten blijven. Kwetsbare delen van dit Natura 2000-gebied zijn voor bezoekers momenteel geheel afgesloten. Significant negatieve gevolgen als gevolg van optische verstoring zijn dan ook uitgesloten.

Verstoring door mechanische effecten

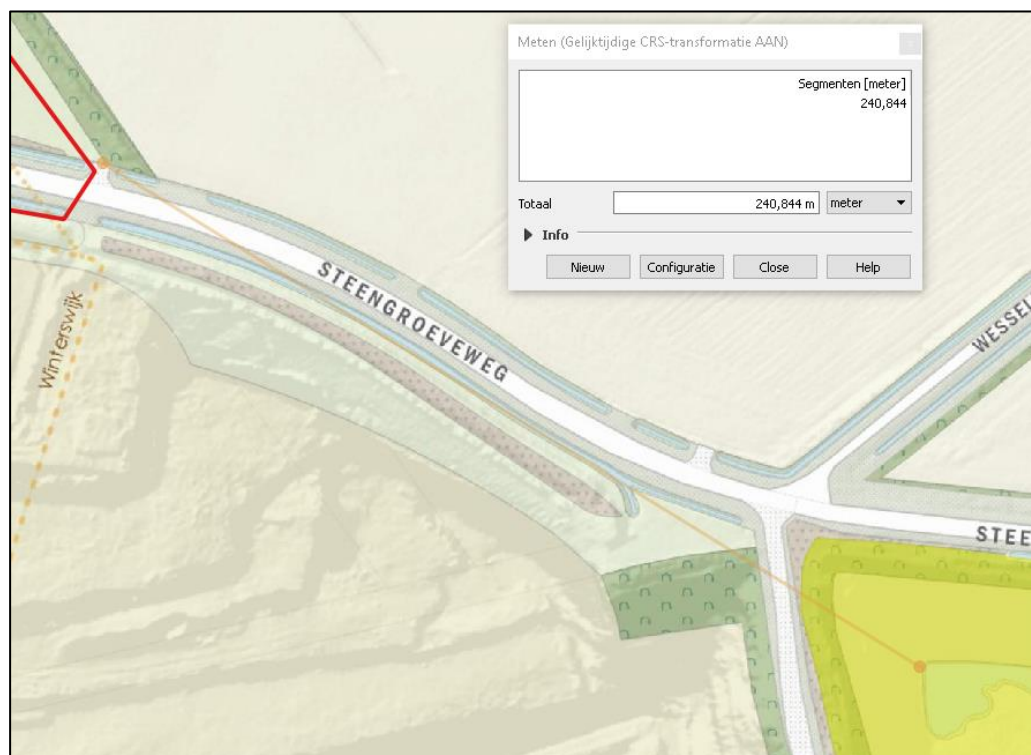
Kenmerk: *Onder mechanische effecten vallen verstoring door betreding, golfslag, luchtwervelingen et cetera, die optreden ten gevolge van menselijke activiteiten. De oorzaken en gevolgen zijn bij deze storende factor zeer divers.*

Beoordeling: Als onderdeel van het plan wordt op agrarische grond een bezoekerscentrum aangelegd, waarbij onder meer graafwerkzaamheden zullen plaatsvinden. Doordat habitattypen niet aanwezig zijn binnen het plangebied, zijn negatieve gevolgen op habitattypen uitgesloten.

Willinks Weust is ook aangewezen voor de instandhouding van de kamsalamander. De kamsalamander komt voor in kleinschalige landschappen met bossen, heggen en struwelen. Het voortplantingsbiotoop bestaat uit matig voedselrijke tot voedselrijke stilstaande wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie. De poel mag niet geheel beschaduwde zijn en moet permanent water bevatten. Kamsalamanders verblijven buiten de voortplantingstijd op vochtige, beschutte plekken, bijvoorbeeld in houtwallen of struweel of in muizenholen in extensief beweide grasland. Voor de kamsalamander geldt dat de voortplantingsplaatsen, de foerageerplekken en de zomer- en winterverblijfplekken zich grofweg binnen 100 meter van elkaar moeten bevinden en dat ze onderling zonder barrières te bereiken moeten zijn (BIJ12 2017).

Binnen Natura 2000-gebied Willinks Weust vormt de oude, niet meer in gebruik zijnde steengroeve ten zuidoosten van het plangebied belangrijk leefgebied, zo blijkt uit het Natura 2000-beheerplan. De soort plant zich hier jaarlijks voort in de poel aan de noordwestzijde van de groeve en de groeve vormt landbiotoop voor de soort. Ook op andere plekken binnen het Natura 2000-gebied is de kamsalamander aanwezig, zoals in een poel aan de zuidkant van Willinks Weust (RVO 2016).

Het plangebied bevindt zich op ten minste 240 meter van de poel in de oude steengroeve waar de soort zich voortplant (zie onderstaande afbeelding). Andere mogelijke voortplantingslocaties binnen het Natura 2000-gebied liggen op grotere afstand van het plangebied. Het plangebied wordt van het voortplantingswater in de oude steengroeve gescheiden door onder meer de Steengroeveweg.

Afstand tussen het plangebied (rood kader linksboven) en de poel binnen de oude steengroeve binnen het Natura 2000-gebied (rechtsonder). Bron: PDOK. Bewerking: SAB.

Volwassen kamsalamanders verblijven vaak binnen 100 meter van het voortplantingswater, mits dit geschikt leefgebied vormt (BIJ12 2017). In het beheerplan van het

Natura 2000-gebied wordt de oude steengroeve belangrijk landbiotoop voor de soort genoemd. De ruigten, struwelen en bosjes in de groeve dragen bij aan het landbiotoop en de soort kan zich hier goed verschuilen onder stenen (RVO 2016). Direct rondom de poel is daarmee geschikt leefgebied aanwezig. Gezien de aanwezigheid van dit geschikte leefgebied en gezien de aanzienlijke afstand van het plangebied tot dit voortplantingswater is redelijkerwijs uitgesloten dat kamsalamanders uit het Natura 2000-gebied het plangebied als landbiotoop zullen gebruiken. De afstand is daarvoor te groot en ook vormt de Steengroeveweg een barrière. Mechanische effecten binnen het plangebied die op kunnen treden tijdens bijvoorbeeld de aanlegwerkzaamheden, zullen daarom geen negatieve gevolgen kunnen hebben op de instandhouding van de kamsalamander binnen het Natura 2000-gebied.

Verandering in populatiedynamiek

Kenmerk: *De storende factor verandering in populatiedynamiek treedt op indien er een direct effect is van een activiteit op de populatieopbouw en/of populatiegrootte. Er wordt hier vooral bedoeld of de situatie wanneer er sprake van sterfte van individuen door wegverkeer, windmolens, of door jacht of visserij.*

Beoordeling: Het plan betreft niet de realisatie van windmolens en heeft ook geen betrekking op jacht of visserij. Sterfte door windmolens, jacht of visserij is daarom uitgesloten. Wel zal het plan een verkeer aantrekkende werking hebben, zoals ook onderzocht in een verkeersstudie (Roelofs 2019). Uit de studie blijkt dat het verkeer dat van en naar het bezoekerscentrum rijdt, met name uit het westen zal komen. 90% van het autoverkeer en 70% van het fietsverkeer dat de komst van het bezoekerscentrum genereert zal via de westelijke ontsluiting gaan. De toename van verkeer via de oostelijke ontsluiting, die ook nabij het leefgebied van de kamsalamander, in de oude steengroeve loopt, is daardoor maar beperkt. Daarbij is de kamsalamander nachtactief en rust overdag (BIJ12 2017). Het bezoekerscentrum is overdag open en niet 's nachts en het verkeer vindt dan ook alleen gedurende de dag plaatst (Roelofs 2019). Negatieve gevolgen van wegverkeer voor de kamsalamander zijn daardoor uitgesloten.

Bewuste verandering soortensamenstelling

Kenmerk: *Er is sprake van bewust ingrijpen in de natuur door herintroductie van soorten, introductie van exoten, uitzetten van vis, inzaaien van genetisch gemodificeerde organismen etc.*

Beoordeling: In het kader van dit plan vindt geen introductie van soorten plaats en worden ook geen dieren uitgezet of genetisch gemodificeerde organismen ingezaaid. Van een bewuste verandering van de soortensamenstelling is geen sprake bij de invulling van het plangebied.

4.4 Cumulatietoets

Afbakening en werkwijze

Zoals in paragraaf 2.4 beschreven, dient beoordeeld te worden of de ontwikkeling afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben. Om te bepalen of de ontwikkeling, in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, is deze cumulatietoets opgesteld.

Uit de analyse in paragraaf 4.2 blijkt dat de ontwikkeling niet leidt tot enige verstoring door vermesting en verzuring door een toename van de stikstofdepositie. Verder blijkt, dat de ontwikkeling eveneens niet zal leiden tot andere storende factoren binnen het Natura 2000-gebied (paragraaf 4.3).

Uit jurisprudentie blijkt verder, dat onzekere toekomstige gebeurtenissen en reeds voltooide plannen en projecten niet meegenomen hoeven te worden bij de beoordeling van cumulatieve gevolgen (ECLI:NL:RVS:2009:BK5864, ECLI:NL:RVS:2010:BN1891).

Conclusie

Een cumulatietoets is derhalve niet vereist, het geheel ontbreken van storende gevolgen door de ontwikkeling, zal immers ook in cumulatie niet kunnen leiden tot het ontstaan van gevolgen door de ontwikkeling. Significant negatieve gevolgen van de ontwikkeling in cumulatie met andere plannen en projecten zijn uitgesloten.

5 Discussie en conclusie

5.1 Bij stikstofdepositie een voortoets of een passende beoordeling?

Uit het resultaat van de stikstofberekening in paragraaf 4.2 blijkt dat stikstofdepositie op nabije Natura 2000-gebieden op voorhand kan worden uitgesloten. Een verdere discussie van de onderzoeksresultaten is derhalve niet vereist. Een passende beoordeling kan derhalve achterwege blijven.

5.2 Significante gevolgen?

In het buitengebied van Winterswijk ligt aan de Steengroeveweg een steengroeve. Het voornemen bestaat om aan de rand van deze steengroeve een bezoekerscentrum te realiseren. De beoogde locatie van het bezoekerscentrum ligt op circa 200 meter van Natura 2000-gebied Willinks Weust. Om de gevolgen van bezoekerscentrum op dit Natura 2000-gebied te onderzoeken is deze ecologische voortoets opgesteld.

Uit het onderzoek blijkt, dat de ruimtelijke ontwikkeling niet leidt tot enige verstoring door stikstofdepositie op het nabij gelegen Natura 2000-gebied. Verder blijkt eveneens dat de ontwikkeling niet leidt tot andere storende factoren. Significante negatieve gevolgen door de ontwikkeling, op de instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000-gebied zijn daarom uitgesloten. Een nader onderzoek of de stikstofemissie merkbaar en meetbaar is, kan evenals een cumulatietoets achterwege blijven. Een passende beoordeling kan eveneens achterwege blijven. Omdat er van het project geen significant negatieve gevolgen te verwachten zijn, geldt ook geen vergunningplicht van de Wet natuurbescherming.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

Arcadis, 2014. Effectafstanden Natura 2000-gebieden Veluwe en Rijntakken. Arcadis.

BIJ12. 2017. Kennisdocument Kamsalamander, versie 1.0. Juli 2017.

BIJ12. 2020. Instructie gegevensinvoer voor Aeries Calculator 2020. Oktober 2020.

BIJ12. 2021. Handreiking Voortoets Stikstof. Februari 2021.

Bobbink, R. Hettelingh J. P. (eds). 2011. Review and revision of critical loads and dose-response relationships. Proceedings of an expert workshop. RIVM-report 680359002.

Broekmeyer, M. E. A. et al. 2006. Effectenindicator Natura 2000-gebieden. Achtergronden en verantwoording ecologische randvoorwaarden en storende factoren. Alterra-rapport 1375.

Cardinaals et al. 2019. Woningbouw en Natura 2000. Vuistregels bij het beoordelen van stikstofdepositie. Bureau Waardenburg. Rapport nr. 19-246.

Collington, A. Orobio de Castro, D. C. Berkouwer, E. C. Muis, D. 2019. Stikstofproblematiek: consequenties en oplossingsrichtingen voor de bouwpraktijk vanuit bestuursrechtelijk en civielrechtelijk perspectief. BR2019/88. Aflevering 12, december 2019.

De Vries, W. Hol, A. Tjalma, S. Voogd, S. C. H. 1990. Literatuurstudie naar voorraden en verblijftijden van elementen in boscosecosystemen. Staring Centrum rapport 94.

Europese Commissie 2019. Beheer van "Natura 2000"-gebieden: de bepalingen van artikel 6 van de habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG) , Luxemburg: Bureau voor Officiële Publicaties der Europese Gemeenschappen 2019.

Ministerie EZLI. 2012. Memorie van toelichting bij Wet natuurbescherming. Kamerstuk.

Ministerie EZ. 2015. Memorie van antwoord bij Wet natuurbescherming. Kamerstuk Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Ministerie EZ. 2015. Handreiking Passende Beoordeling Stikstofaspecten Bestemmingsplannen. 17 juni 2015.

Ministerie LNV. 2018. Ontwerp-wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden

Ministerie LNV. 2019a. Kamerbrief 13 november bij maatregelenpakket stikstofproblematiek. Kenmerk DGNVLG/19260351.

Ministerie LNV. 2019b. Kamerbrief 16 december, over de voortgang van de aanpak stikstofproblematiek Kenmerk BPZ/19306068.

Provincie Gelderland 2011. Stappenplan vergunningaanvraag. Op grond van de natuurbeschermingswet 1998.

RIVM. 2019. Grootschalige concentratie- en depositiekaarten Nederland. Rapportage 2019. RIVM Rapport 2019-0091.

Roelofs. 2019. Verkeersstudie De Steengroeve. Nummer 41083193.

RVO 2016. Natura 2000-beheerplan Willinks Weust (62). Mei 2016.

RVO 2017. PAS Gebiedsanalyse Willinks Weust. 15 februari 2017.

Schaffers et al. 1998. Journal of Applied Ecology 35: 349-364.

Steunpunt Natura 2000. 2010. Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. Versie 27 mei 2010

TNO. 2020. Onderbouwing AERIUS emissiefactoren voor wegverkeer, mobiele werktuigen, binnenvaart en zeevaart. TNO 2020 R11528.

Van Dobben, H. F. Bobbink, R. Bal, D. van Hinsberg, A. 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2397.

Websites

calculator.aerius.nl
natura2000.eea.europa.eu/#
pdokviewer.pdok.nl
www.natura2000.nl
www.ndff.nl
www.wetten.nl
www.rijksoverheid.nl
www.rivm.nl
www.rheden.nl

Jurisprudentie

HvJ EG 7 september 2004, ECLI:EU:C:2004:482
HvJ EU 16 februari 2012, ECLI:EU:C:2012:743,
HvJ EU 11 april 2013, ECLI:EU:C:2013:220
HvJ EU 25 juli 2018, ECLI:EU:C:2018:622
HvJ EU 7 november 2018, ECLI:EU:C:2018:882

ABRvS 9 december 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BK5864
ABRvS 21 juli 2010, ECLI:NL:RVS:2010:BN1891
ABRvS 7 september 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BR6898
ABRvS 16 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1312
ABRvS 7 oktober 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3206

ABRvS 30 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:866
ABRvS 1 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1515
ABRvS 8 februari 2017, ECLI:NL:RVS:2017:298
ABRvS 17 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1259
ABRvS 22 januari 2020, ECLI:NL:RVS:2020:212
ABRvS 22 april 2020, ECLI:NL:RVS2020:1110
ABRvS 22 april 2020, ECLI:NL:RVS:2020:1125

Bijlage 1: storingsfactoren

Onderstaande tekst is gebaseerd op de beschrijving van storingsfactoren in de Effectenindicator (Broekmeyer et al. 2006).

Oppervlakteverlies

Het beschikbare oppervlak van het leefgebied van soorten en/of habitattypen neemt af. Door afname van het beschikbare oppervlak neemt ook het aantal individuen van een soort af. Om duurzaam te kunnen voortbestaan moet elke soort uit een minimum aantal individuen bestaan; bij diersoorten wordt meestal van een minimum aantal paartjes (reproductieve eenheden) gesproken. Wanneer een populatie te klein wordt neemt de kans op uitsterven toe, zeker als deze populatie geen onderdeel uitmaakt van een samenhangend netwerk van leefgebieden. Bij een populatie die uit te weinig individuen bestaat, neemt ook de kans op inteelt toe en dus de genetische variatie af. Hierdoor wordt een populatie kwetsbaar voor veranderingen ten gevolge van bijvoorbeeld predatie, extreme seizoensinvloeden of ziekten. Ook habitattypen kennen een ondergrens voor een duurzame oppervlakte.

Versnippering

Het leefgebied van soorten valt uiteen. Als het leefgebied niet meer voldoende groot is voor een populatie, of individuen van één populatie kunnen de verschillende leefgebieden niet meer bereiken, neemt de duurzaamheid van de populatie af. Een gevolg kan zijn een verandering op in de soortensamenstelling en het ecosysteem. Soorten zijn in verschillende mate gevoelig voor de versnippering van hun leefgebied. Het meest gevoelig zijn soorten met een gering verspreidingsvermogen, soorten die zich over de grond bewegen en soorten met een grote oppervlaktebehoefte. Versnippering door barrières zoals wegen en spoorlijnen leidt mogelijk ook tot sterfte van individuen en kan zo effect hebben op de populatiesamenstelling. Bij versnippering moet men altijd goed rekening houden met het schaalniveau van het populatienetwerk.

Verzuring door stikstof uit de lucht

Verzuring van bodem of water is een gevolg van de uitstoot (emissie) van stikstof (stikstofoxide (NO_x), ammoniak (NH₃)). Deze verzurende stoffen komen via lucht of water in de grond terecht en leiden aldus tot het zuurder worden van het biotische milieu. De belangrijkste bronnen van verzurende stoffen zijn de landbouw, het verkeer en de industrie. Verzuring leidt tot een directe of indirecte afname van de buffercapaciteit (het neutralisatievermogen) van bodem of water. Op termijn resulteert dit proces in een daling van de zuurgraad. Hierdoor zullen voor verzuring gevoelige soorten verdwijnen, wat kan resulteren in een verandering van het habitatype en daarmee mogelijk het verdwijnen van typische (dier)soorten, zoals bijvoorbeeld amfibieën en reptielen die voor hun voortplanting afhankelijk zijn van waterlichamen.

Vermesting door stikstof uit de lucht

Vermesting is in dit geval de 'verrijking' van ecosystemen door stikstofdepositie. Het gaat daarbij om aanvoer door de lucht (droge en natte neerslag van ammoniak en stikstofoxiden). De groei in veel natuurlijke landecosystemen zoals bossen, vennen en heidevelden worden gelimiteerd door de beschikbaarheid van stikstof. Het gevolg van stikstof depositie is dat deze extra stikstof extra groei geeft. Daarbij is de beschikbaarheid van stikstof bepalend voor de concurrentieverhoudingen tussen de plantensoorten. Als de stikstofdepositie boven een bepaald kritisch niveau komt, neemt een be-

perkt aantal plantensoorten sterk toe ten koste van andere plantensoorten. Dit heeft ook effect op de fauna doordat hierdoor verandering van het leefgebied optreden, waardoor een gebied ongeschikt wordt als bijvoorbeeld broed- of foeragegebied.

Verzoeting

Verzoeting treedt op als het chloridegehalte in het water afneemt, en niet meer geschikt is voor de beoogde zoute of brakke natuurtypen. Het steeds zoeter worden van bijv. het Oostvoornse meer heeft gevolgen voor de flora en fauna in het meer. Bepaalde soorten zullen verdwijnen terwijl nieuwe soorten zich zullen vestigen. Door de verzoeting zal de brakwatervegetatie verdwijnen. Dit heeft tot gevolg dat door het afsterven van algen en wieren een verslechtering van de waterkwaliteit kan optreden. Verder kan door verzoeting de gevoeligheid voor eutrofiëring sterk toenemen. Naast verandering van vegetatie zal bij een verdere verzoeting ook de macrofauna- en visstandsamenstelling veranderen.

Verziltting

Verziltting betreft de ophoping van oplosbare zouten (kalium, natrium, magnesium, calcium) in bodems en wateren. In wateren komt verziltting over het gehele spectrum tussen zoet (<200 mg Cl/l) en zeer zout (> 30.000 mg Cl/l) voor en is dus niet beperkt tot zoet en brak water. Als gevolg van verziltting verandert de zoet-zout gradiënt en dit heeft gevolgen voor de grondwaterkwaliteit en dus de bodemvruchtbaarheid. Dit werkt weer door in randvoorwaarden voor aanwezige plant- en diersoorten en leidt uiteindelijk tot een verandering in de soortensamenstelling.

Verontreiniging

Er is sprake van verontreiniging als er verhoogde concentraties van stoffen in een gebied voorkomen, welke stoffen onder natuurlijke omstandigheden niet of in zeer lage concentraties aanwezig zijn. Bij verontreiniging is sprake van een zeer brede groep van ecosysteem/gebiedsvreemde stoffen: organische verbindingen, zware metalen, schadelijke stoffen die ontstaan door verbranding of productieprocessen, straling (radioactief en niet radioactief), geneesmiddelen, endocrien werkende stoffen etc. Deze stoffen werken in op de bodem, grondwater, lucht. Vrijwel alle soorten en habitattypen reageren op verontreiniging. De ecologische effecten uiten zich in het verdwijnen van soorten en/of het beïnvloeden van gevoelige ecologische processen. Deze beïnvloeding kan direct plaatsvinden maar ook indirect via een opeenvolging van ecologische interacties. Bovendien kan verontreiniging zich pas vele jaren/decennia later manifesteren. De gevolgen van verontreiniging zijn divers en complex. In het algemeen kan gesteld worden dat aquatische habitattypen en soorten gevoeliger zijn dan terrestrische systemen. Ook geldt dat soorten in de top van de voedselpiramide, als gevolg van accumulatie, van verontreinigingen gevoeliger zijn. Echter, afhankelijk van de concentratie en duur van de verontreiniging zijn alle habitattypen en soorten gevoelig en kan verontreiniging leiden tot verandering van de soortensamenstelling.

Verdroging

Verdroging uit zich in lagere grondwaterstanden en/of afnemende kwel. De actuele grondwaterstand is zo lager dan de gewenste/benodigde grondwaterstand. de verandering in grondwaterstand en soms ook kwaliteit van het grondwater leidt tot een verandering in de soortensamenstelling en op lange termijn van het habitatype.

Vernatting

Vernatting manifesteert zich in hogere grondwaterstanden en/of toenemende kwel veroorzaakt door menselijk handelen. Vernatting is een storende factor voor vegetatietypen en soorten die van nature onder drogere omstandigheden voorkomen. Vernatting grijpt in op de bodem- of watercondities. Bij verdergaande vernatting kan een gebied ongeschikt worden voor planten en dieren en zo leiden tot een verandering in de soortensamenstelling en uiteindelijk het habitatype.

Verandering stroomsnelheid

Verandering van stroomsnelheid van beken en rivieren kan optreden door menselijke ingrepen zoals plaatsen van stuwen, kanaliseren of weer laten meanderen. Verschillen in stroomsnelheid (langzaam of snel) en dimensies (van bovenloop tot riviertje) leiden tot duidelijke verschillen in levensgemeenschappen en kenmerkende soorten hiervan. Door verandering in stroomsnelheid verdwijnen kenmerkende soorten en levensgemeenschappen.

Verandering overstromingsfrequentie

De duur en/of frequentie van de overstroming van beken en rivieren verandert door menselijke activiteiten. Voor een voedselarme vegetatie bijvoorbeeld leidt een toenemende overstroming met voedselrijk water tot vermesting: verrijking van de bodem en daardoor verruiging van de vegetatie. Bij boezemlanden die regelmatig worden overstroomd leidt een afname van de overstromingsfrequentie tot verzuring van de bodem, waardoor basenminnende plantensoorten kunnen verdwijnen. Langdurige overstroming kan leiden tot zuurstofgebrek in de wortels van planten waardoor planten kunnen afsterven. Uiteindelijk grijpt een verandering in de overstromingsdynamiek zo in op de soortensamenstelling.

Verandering dynamiek substraat

Er treedt een verandering op in de bodemdichtheid of bodemsamenstelling van terrestrische of aquatische systemen, bijvoorbeeld door aanslibbing of verstuving. Verandering van dynamiek van het substraat kan leiden tot verandering van de abiotische randvoorwaarden waardoor levensgemeenschappen kunnen veranderen. Dynamiek van het substraat is bijvoorbeeld van belang voor droge pioniervegetaties in de duinen en stuifzanden, of voor mosselbanken in de Waddenzee.

Verstoring door geluid

Verstoring door onnatuurlijke geluidsbronnen; permanent zoals geluid wegverkeer dan wel tijdelijk zoals geluidsbelasting bij evenementen. Geluid is een hoorbare trilling, gekenmerkt door geluidsdruk en frequentie. Logischerwijs zijn alleen diersoorten gevoelig voor direct effecten van geluid. Geluid *sec* is een belangrijke factor in de verstoring van fauna. De verstoring door geluid wordt beïnvloed door het achtergrondgeluid en de duur, frequentie en sterkte van de geluidsbron zelf. Geluidsbelasting kan leiden tot stress en/of vluchtgedrag van individuen. Dit kan vervolgens weer leiden tot het verlaten van het leefgebied of bijvoorbeeld een afname van het reproductieproces. In bepaalde gevallen kan ook gewenning optreden, in het bijzonder bij continu geluid. Voor zeezoogdieren en vogels is in bepaalde gevallen deze dosis-effect relatie goed gekwantificeerd.

Verstoring door licht

Verstoring door kunstmatige lichtbronnen, zoals licht uit woonwijken en industrieterreinen, glastuinbouw etc. Kunstmatige verlichting van de nachtelijke omgeving kan tot verstoring van het normale gedrag van soorten leiden. Naar mogelijke effecten is nog vrij weinig onderzoek gedaan. Veel kennis gaat daarom nog niet verder dan het kwalitatief signaleren van risico's. Met name schemer- en nachtactieve dieren kunnen last hebben van verstoring door licht, doordat zij juist aangetrokken worden of verdreven door de lichtbron. Hierdoor raakt bijvoorbeeld hun ritme ontregeld of verlichte delen van het leefgebied worden vermeden.

Verstoring door trilling

Er is sprake van trillingen in bodem en water als dergelijke trillingen door menselijke activiteiten veroorzaakt worden, zoals bij boren, heien, draaien van rotorbladen etc. Trilling kan leiden tot verstoring van het natuurlijke gedrag van soorten. Individuen kunnen tijdelijk of permanent verdreven worden uit hun leefgebied. Over het daadwerkelijke effect van trilling is nog zeer weinig bekend. Naar het effect op zeezoogdieren is wel onderzoek verricht.

Optische verstoring

Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in het natuurlijke systeem. Optische verstoring leidt vooral tot vluchtgedrag van dieren. De soort reageert bijvoorbeeld op beweging omdat een potentiële vijand wordt verwacht. Andersom kan optische verstoring juist ook het uitzicht van soorten beperken waardoor zij potentiële vijanden niet zien naderen. De daadwerkelijke effecten zijn zeer soortspecifiek en hangen van de schuwheid van de soort en de mate waarin gewenning optreedt. Bovendien kunnen de effecten afhankelijk zijn van de periode van de levenscyclus van de soort: in de broedtijd zijn soorten over het algemeen schuwer en dus gevoeliger voor optische verstoring.

Verstoring door mechanische effecten

Onder mechanische effecten vallen verstoring door betreding, golfslag, luchtwervelingen etc. die optreden ten gevolge van menselijke activiteiten. De oorzaken en gevolgen zijn bij deze storende factor zeer divers. Deze storende factor kan leiden tot een verandering van het habitatype en/of verstoring of het doden van fauna-individuen. Bij habitatypen treedt de verstoring/verandering vaak op ten gevolge van recreatie of bijvoorbeeld militaire activiteiten. Het effect is zeer afhankelijk van de kwetsbaarheid (gevoeligheid) van het habitatype. Waterrecreatie en scheepvaart leiden tot golfslag, hetgeen effect kan hebben op de oeverbegroeiing en waterfauna. Luchtwervelingen van bijvoorbeeld windturbines kunnen leiden tot vogelsterfte.

Verandering in populatiedynamiek

De storende factor verandering in populatiedynamiek treedt op indien er een direct effect is van een activiteit op de populatie-opbouw en/of populatiegrootte. Er wordt hier vooral bedoeld of de situatie wanneer er sprake van sterfte van individuen door wegverkeer, windturbines, of door jacht of visserij. Bewuste, menselijke ingrepen op populatieniveau kunnen leiden tot directe problemen en problemen in de toekomst. Een verandering in populatieomvang is een direct effect. Een verandering in populatie-opbouw (verandering van de verhouding sterfte-reproductie) leidt in de toekomst tot effecten. Zowel minder organismen (een kleinere populatie) en zeker een verandering

in samenstelling van de populatie (bijv. meer oude dieren) kunnen leiden tot een verandering in de geboorte/sterfte ratio. En daarmee kan er iets veranderen in de populatiedynamiek (het gedrag in de tijd). Dit kan uiteindelijk leiden tot het (tijdelijk) verdwijnen van soorten, waardoor het evenwicht van het ecosysteem verschuift. De gevoeligheid is sterk afhankelijk van diverse populatiekenmerken zoals de generatietijd van een soort en de huidige grootte van populaties. Vooralsnog zijn alle soorten als 'gevoelig' gescoord.

Bewuste verandering soortensamenstelling

Er is sprake van bewust ingrijpen in de natuur door herintroductie van soorten, introductie van exoten, uitzetten van vis, inzaaien van genetisch gemodificeerde organismen etc. Er treedt concurrentie op in voedselbeschikbaarheid, nestgelegenheid etc. Deze concurrentie kan leiden tot het verdringen (opvullen van de niche) van de oorspronkelijke soorten. Ook kunnen soorten verdwijnen door predatie van de geïntroduceerde soort. Hierdoor kunnen relaties binnen het ecosysteem worden verstoord.

Bijlage 2: Natura 2000-gebied Willinks Weust

Omschrijving Willinks Weust

Willinks Weust is een afwisselend en kleinschalig natuurgebied. De ondergrond bestaat in het noordelijk deel uit Muschelkalk en Bontzandsteen afgedekt met keileem en dekzand, die zich uitstrekt over de gehele breedte van het Natura 2000-gebied. De Muschelkalk werd en wordt geëxploiteerd, waardoor aan de noordkant van het gebied diepe groeves zijn ontstaan. Eén van deze groeves ligt binnen het Natura 2000-gebied en is buiten gebruik. Grondwater stagneert op de Muschelkalk en keileem waardoor binnen het gebied een gevarieerde grondwaterstand voorkomt. De variaties in grondwater en kalkrijkdom zorgen voor een gevarieerde begroeiing in het gebied. Er komen diverse schraalgraslanden, waaronder blauwgraslanden en heischrale graslanden voor, met plaatselijk bijzondere jeneverbesstruwelen. Ook zijn soortenrijke loofbossen op natte tot vochtige bodems aanwezig, voor een groot deel bestaand uit eiken-haagbeukenbossen. Op de natste plaatsen komen vogelkers-essenbossen voor en is elzenbroekbos aanwezig.

Kernopgaven

Voor Willinks Weust zijn verschillende kernopgaven geformuleerd. Deze geven de belangrijkste behoud- en verbeteropgaven aan en geven de belangrijkste bijdrage van het gebied aan het Europese Natura 2000-netwerk weer. Het betreft de volgende kernopgaven:

Code	Kernopgave
6.06	Kwaliteitsverbetering en (indien mogelijk) oppervlakte uitbreiding heischrale graslanden *H6230 en blauwgraslanden H6410 in kansrijke situaties (op schrale leemhoudende zandgronden)
6.07	Verbeteren kwaliteit en voor zover mogelijk uitbreiding areaal eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden) H9160_A (zie code 5.08)
6.11	Behoud areaal en kwaliteitsverbetering jeneverbesstruwelen H5130, verjonging stimuleren

Instandhoudingsdoelstellingen Willinks Weust

Naast de doelen die in de kernopgaven staan, zijn er voor elk gebied algemene en specifieke doelen voor een aantal soorten geformuleerd. Samen vormen ze de instandhoudingsdoelstellingen, welke in het aanwijzingsbesluit zijn vastgelegd.

Algemene doelen

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip 'instandhouding' wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Voor de Natura 2000-gebieden gelden de volgende algemene doelen.

Behoud en indien van toepassing herstel van:

- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
- de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Gebiedsspecifieke doelen

Voor het gebied zijn onderstaande specifieke instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd:

Instandhoudingsdoelstellingen habitattypen

Habitattypen	Instandhoudingsdoelstelling
H5130 Jeneverbesstruwelen	Behoud oppervlakte en verbetering van de kwaliteit
H6230 Soortenrijke heischrale graslanden	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit
H6410 Blauwgraslanden	Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit
H9120 Beukenbossen met hulst	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H9160A Eiken-haagbeukenbossen	Behoud oppervlakte en verbetering van de kwaliteit

Instandhoudingsdoelstelling Habitatrichtlijnsoort

Soort	Instandhoudingsdoelstelling
H1166 Kamsalamander	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied, voor behoud van de populatie.